

DELICHT VAN DE HOORNSE PLAS

Steef Steeneken

Om een idee te krijgen van het waterwild op de Hoornse plas, heb ik gedurende de maanden oktober t/m december 1979 de plas regelmatig bezocht en de vogels zo nauwkeurig mogelijk geteld. Verder zijn er enkele waarnemingen gedaan in de periode 1 januari - 16 maart.

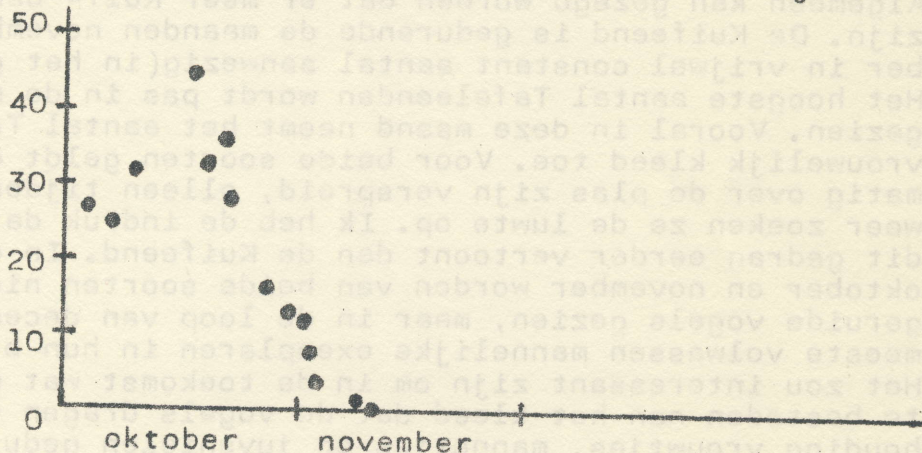
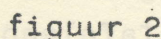
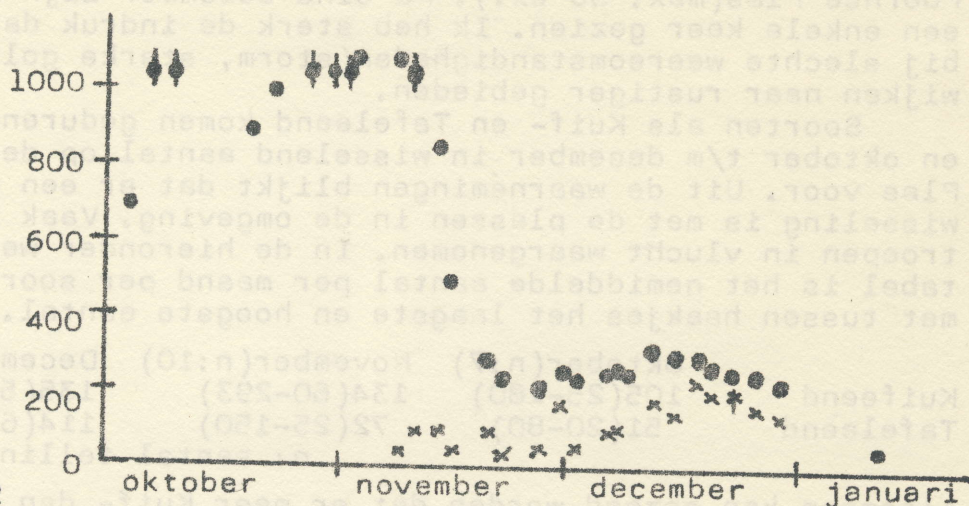
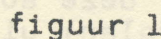
De waarnemingen zijn aangevuld met waarnemingen die gedaan zijn op de twee plassen ten noordoosten van Hoornse Plas.

Begin oktober bevinden zich een groot aantal Meerkoeten, Smienten en Kuifeenden op de plas. Daarnaast wordt een groeiend aantal Knobbelzwanen gezien. Soms worden groepen kleine Zwanen waargenomen, zoals op 22 oktober (24 ex.). In de loop van november verdwijnen de Smienten en Knobbelzwanen geheel. Van de Meerkoeten blijft ongeveer éénderde op de plas achter. In deze tijd neemt het aantal Tafeleenden toe en er worden Brilduikers en Zaagbekken waargenomen. Een enkele keer zijn Globeenden gezien, o.a. op 7 december (21 ex.). Eenmaal zijn Toppereend (9 december), Pijlstaart (1 maart) I. (esterman) en Wilde Zwaan (10 maart) gesignaleerd.

Van de watervogels is de Meerkoet wel de meest voorkomende soort op de Hoornse Plas. Vooral in de periode vanaf begin oktober tot half november zijn er grote aantallen gezien (figuur 1). Na 10 november neemt het aantal koeten snel af en vanaf 20 november worden er nog maar tussen de 220 en 330 exemplaren geteld. De koeten verspreiden zich o.a. over het gebied ten zuidwesten van de Hoornse Plas (het toekomstige Hoornse Meer), waar ze in de polders en ruigteterreinen hun voedsel gaan zoeken. De teruggang half november wordt voornamelijk veroorzaakt doordat het voedselaanbod sterk is afgenomen. Door harde wind en sterke golfslag zijn veel waterplanten (incl. waterpest) losgewoeld en voor consumptie ongeschikt geworden. Er zijn n.l. nooit vogels foeragerend in de drijvende waterpest-velden waargenomen. Het verwijderen van deze velden (drijvende) door het Leerschep Peters' oude heeft mijns inziens geen enkele invloed op het plotselinge vertrek. Enkele dagen voordat de Meerkoeten zich gaan verspreiden zijn de eerste groepen op de wal foeragerend waargenomen. In de loop van december gaan steeds meer vogels het land op om daar hun voedsel te zoeken, doordat het voedselaanbod in de plas praktisch tot nul is gereduceerd.

De op het land in groepsverband foeragerende koeten hebben veel last van verstoring (fietsers, honden). Op één middag zijn zelfs tot zes keer toe de vogels het water ingegaagd. Gedurende de hele periode worden de Meerkoeten over de gehele plas gesignaleerd, zelfs bij sterke golfslag en harde wind, dit in tegenstelling tot bijv. de Tafeleenden die zich onder die weersomstandigheden meer concentreren in de luwte. Het is mogelijk dat de koeten gebruik maken van de harde wind bij het voedselzoeken. Tijdens een telling bij stormachtig weer heb ik een aantal keren gezien dat de vogels tegen de wind in uit het water sprongen (tot een aantal cm. boven het water) om daarna met een krachtige duik onder het oppervlak te verdwijnen.

Gelijktijdig met de afname van het aantal Meerkoeten verdwijnt de Knobbelzwaan (figuur 2) en de Smient van de Hoornse Plas. De Knobbelzwanen vertrekken nagenoeg uit het gehele gebied en worden gedurende de rest van de herfst nog een enkele keer gezien. De Smienten gaan zich voor een deel vestigen ten zuidwesten van de Hoornse Dijk, hetzelfde gebied waar de ongeveer 100 Pintertalingen zich bevinden. Beide soorten foerageren daar o.a. in de polders, ruigteterreinen en op de dijkes.

Figuur 1. Aantalsverloop van de Meerkoet.

● - totaal aantal Meerkoeten op- en rond de Hoornse Plas

X - aantal Meerkoeten foeragerend op het 1

Figuur 2. Aantalsverloop van de Knobbelzwaan.

Op de Hoornse Plas zijn maximaal 200 Smienten geteld(6 okt.), de Wintertaling is er echter zelden waargenomen. Een andere zwemeend, de Krakeend komt in een klein aantal voor op de Hoornse Plas(max. 30 ex.). Na eind december zijn ze nog maar een enkele keer gezien. Ik heb sterk de indruk dat deze soort bij slechte weersomstandigheden(storm, sterke golfslag) uitwijken naar rustiger gebieden.

Soorten als Kuif- en Tafeleend komen gedurende de maand- en oktober t/m december in wisselend aantal op de Hoornse Plas voor. Uit de waarnemingen blijkt dat er een grote uitwisseling is met de plassen in de omgeving. Vaak zijn gemengde troepen in vlucht waargenomen. In de hieronder weergegeven tabel is het gemiddelde aantal per maand per soort weergegeven, met tussen haakjes het laagste en hoogste aantal.

	Oktober(n:7)	November(n:10)	December(n:11)
Kuifeend	105(25-180)	134(60-293)	135(50-300)
Tafeleend	51(20-80)	72(25-150)	114(65-245)
	n: aantal tellingen.		

Algemeen kan gezegd worden dat er meer Kuif- dan Tafeleenden zijn. De Kuifeend is gedurende de maanden november en december in vrijwel constant aantal aanwezig(in het gehele gebied!) Het hoogste aantal Tafeleenden wordt pas in de maand december gezien. Vooral in deze maand neemt het aantal Tafeleenden in vrouwelijk kleeed toe. Voor beide soorten geldt dat ze gelijkmatig over de plas zijn verspreid, alleen tijdens stormachtig weer zoeken ze de luwte op. Ik heb de indruk dat de Tafeleend dit gedrag eerder vertoont dan de Kuifeend. In de maanden oktober en november worden van beide soorten niet geheel uitgeruide vogels gezien, maar in de loop van december zijn de meeste volwassen mannelijke exemplaren in hun broedkleed. Het zou interessant zijn om in de toekomst wat meer aandacht te besteden aan het kleeed dat de vogels dragen en de verhouding vrouwtjes, mannetjes en juvenielen gedurende de herfst. Met behulp van "Handbook of the birds of Europe", The Middle East and North Africa; Volume I(Oxford University Press, 1977), zijn de verschillende kleden en geslachten door het uitstekende plaatwerk uitstekend te determineren.

Brilduikers en de drie soorten zaagbekken komen pas later in het seizoen. De Brilduikers arriveren het eerst (27 oktober), gevolgd door de Grote en Middelste Zaagbek (3 november, E.J. Boekema). Het Nonnetje is op 15 november voor het eerst in het gebied gesignaleerd.

Op 27 dagen(in de periode 27 oktober - 16 maart) zijn 138 Brilduikers geteld, waarvan 55 mannetjes(40%) en 83 vrouwtjes/juvenielen(60%). In de maanden oktober en november zijn weinig exemplaren gezien, dit in tegenstelling tot 1978 toen in de periode 28 oktober - 3 november 10 - 20 vogels zich op de plas hebben opgehouden. Uit de waarnemingen valt verder op te maken dat de eerste vrouwtjes/juvenielen een maand later arriveren dan de mannetjes. Het hoogste aantal is gezien in de eerste helft van de maand maart(15 ex.). De Brilduikers foerageren meestal solitair, een enkele keer echter zijn een klein aantal vogels synchroom duikend waargenomen.

In de periode 15 november - 26 maart zijn op 27 dagen 125 Nonnetjes geteld, waarvan 33 mannetjes(26%) en 92 vrouwtjes/juvenielen(74%). In de eerste vijf weken zijn uitsluitend vrouwelijke exemplaren gezien, daarna worden pas de eerste mannetjes waargenomen. Hoogste aantal op één dag geteld is 16 exemplaren(26 december), waaronder een niet geheel uitgeruide man.

Na de vorstperiode in januari zijn er nog maximaal 6 Nonnetjes geteld. De vogels zijn altijd in kleine groepjes synchroom duikend waargenomen.

Grote Zaagbekken zijn door het gezamenlijk voedselzoeken in dichte groepen vaak moeilijk te tellen. Het hoogste aantal op één dag gezien is geschat op 92 exemplaren, met daartussen ongeveer 10 Middelste Zaagbekken (26 december, K. Huisman). In de tweede helft van december is het aantal Grote Zaagbekken in het gehele gebied tussen de 80-100 exemplaren. Over het algemeen kan gezegd worden dat er meer vrouwtjes/juvenielen dan mannetjes aanwezig zijn. Van zowel vrouwtjes als van mannetjes worden niet uitgeruide exemplaren gezien. Na de vorstperiode is nog een klein aantal waargenomen (max. 18 ex.).

Van de duikers is de Fuut de meest voorkomende, in oktober en november 4-6 (I. Westerman) en december 6-10 exemplaren. Dodaars zijn in de eerste helft van november een aantal malen waargenomen, meestal foeragerend in de luwte van De Dam. Tot slot drie minder algemeen voorkomende duikers; Parelduiker, 1 juveniel exemplaar (27 oktober-8 november en 18 december-3 januari).

Waarschijnlijk is dit steeds hetzelfde exemplaar geweest. (Geeorde Fuut, 1 juveniel exemplaar (22 november-9 december) en Roodhalsfuut.

Met dank aan E.J. Boekema, K. Hemmes, K. Huisman, M. Tamminga en I. Westerman voor hun waarnemingen.

adres schrijver Damsterdiep 233^a,
9713 ED Groningen.

- - - - -
- - - - -
- - - - -
- - - - -

WINTERVOEDERING

Hellum, winter '79/'80.

Onder auspiciën van Het Groninger Landschap werd opgericht "Het Groninger Comité Wintervoeding". Menigeen zal nu denken alweer een comité, we hebben toch een Nationaal Comité in Den Haag. Ja, maar zonder goede contacten in de verschillende provincies kan ook het Nationaal Comité geen woorden in daden omzetten, vandaar deze samenwerking.

Globaal bestaat de club uit mensen van de Dierenbescherming, Rijks- en Gemeentepolitie, Gemeentewerken, Vogelwerkgroepen van het IVN en KNNV, SBO, KNJV en ondergetekende voor Avifauna; tevens was de heer van Elitterswijk van het Nationaal Comité op de eerste bijeenkomst aanwezig. Tijdens die vergadering, gehouden op 15 oktober 1979 in een stijlvolle kamer van de Ennemaborg (samen met het 361 ha groot landgoed eigendom van het Groninger Landschap) te Midwolda, werd besloten om de provincie in regio's op te delen, met voor ieder gebied een coördinator (zie bijgaande lijst).

Een van de hiaten in de vorige voederperiode was namelijk, dat op verschillende plaatsen dubbel of meervoudig gevoerd werd en op andere plaatsen in het geheel niet. Op de tweede bijeenkomst van 11 januari 1980 hing een grote kaart van de provincie met hierop ingetekend (voor zover bekend) de gebieden waar aan wintervoeding was gedaan. De overlappingen werden zoveel mogelijk bijgesteld en voor de witte plekken op de kaart worden alsnog via de Rijkspolitie contactpersonen gezocht. Ten aanzien van de voorlichting over het wanneer, hoe, wat en waar voederen, deelde de vertegenwoordiger uit de